

Peaministri büroo
Hr. Jüri Ratas

10.03.2017

PÖÖRDUMINE

Austatud härra Peaminister.

Pöördume Teie poole Eesti Kaupmeeste Liidust seoses Alkoholiseadusemuutmise seaduse eelnõus sätestatud nõudega, mille kohaselt üle 450m² müügisaali pindala kauplustes ei tohi alkohoolse joogi väljapanek olla nähtav ülejäänud müügisaalist. Leiame, et viidatud piirangu kehtestamine on kaupmeestele selle võimalikku positiivset mõju arvestades ebaproportsionalselt kulukas ning paneb kauplused ebavõrdsesse olukorda. Samuti juhime Teie tähelepanu asjaolule, et vastutustundliku müügi ja tarbimise edendamiseks teevad jaekaupmehed juba täna palju tööd ja olulisi investeeringuid. Oleme veendunud, et mõistlik alkoholitarbimine on Eestis võimalik saavutada mitte seinte ehitamise, vaid suhtumise muutmisega.

Saadame oma sisendi meid otseselt puudutavale eelnõule kolmes punktis:

- 1) Miks oleme vaheseinte vastu?
- 2) Mida oleme omalt poolt teinud, et kahjustavat alkoholitarbimist vähendada?
- 3) Mis on meiepoolsed ettepanekud?

Miks oleme vaheseinte vastu?

Sotsiaalministeeriumi eelnõu paneb Eesti jaekaubandussektorile sellise meetmega väga kuluka investeerimiskohustuse (vaheseinte ehitamise või spetsiaalse mööbli ostmise) olukorras, kus meetme mõju on tugevalt kaheldav, tõestamata ja ebaproportsionaalne võrreldes kuluga ning rikub vaba konkurentsi.

Toome välja aktuaalseimad probleemid, mis Sotsiaalministeeriumi ettepanekuga kaasnevad:

a) Seotud investeeringud on märkimisväärsed, oluliselt suuremad kui eelnõu seletuskirjas toodud

Eelnõu mõjuanalüüsis alahinnatakse kaupmehi koormavat mõju. Kaupmeeste Liidu hinnangul on vaheseinte ehitamise kulud eelnõu seletuskirjas tooduga võrreldes üle kahe korra suuremad (2016.a okt hinnapakumine **125-375 eur/m²**, eelnõu seletuskirjas **70 eur/m²**). Arvestatud ei ole vaheseinte ehitamisega kaasnevate kuludega (ca **1000 - 5000 eur kaupluse kohta**), nt lisainvesteeringud turvakaameratesse, signalisatsiooni-, ventilatsiooni-, sprinklersüsteemide ümberehitused, evakuaatsiooniteede ümbertegemised ning personalikulu kasv seoses lisapersonali värbamisega (sõltuvalt kaupluse tüübist kas lisa müüjad või turvatöötajad). **Sektorile kui tervikule toob vaheseinte ehitamine kaasa kulud mitme miljoni euro ulatuses.**

Kaupluste ümberehitamisega seotud investeerimisplaan tehakse reeglina 5 aasta strateegilises vaates. Eelnõuga planeeritud üleminekuage on tänase seisuga lühem kui aasta mistõttu nõuab kaupmeestelt **planeerimata investeeringuid.**

b) Vaba konkurentsi rikkumine ja vastuolu seaduse eesmärgiga

Vaheseinte ehitamise kohustus üle 450 m² müügipinnaga pooides tähendab, et **üle 75% Eesti kauplustest jääb alkohol kliendile endiselt nähtavaks.** Kulukad kohustused vaheseinte ehitamise näol (kuna muul moel ei ole eelnõus sisalduv nõue tegelikkuses täidetav) pannakse peale vaid suurema müügisaaliga pooididele (u 20% pooididest, peamiselt suurlinnades). Leiame, et selline olukord ei täida eelnõu eesmärki

vähendada alkohoolsete jookide eksponeeritust, vähendada spontaanseid oste ja muuta alkohol sõltlastele nähtamatuks, küll aga seab erinevad kaupmehed ja kauplused väga **ebavõrdsesse konkurentsiolekorda** - tekib olukord, kus **riiklik alkoholipoliitika ei ole ühtne**. Enamikes poodides käies näeksid kliendid alkohoolseid jooke endiselt ja vaid suurtes kauplustes käies mitte, mis muudab meetme sisuliselt mõttetuks ning **rikub konkurentsiolekorda** erineva suurusega poodide vahel, kuna miljonitesse eurodesse ulatuvad investeeringud peavad paratamatult suurte poodide jaoks väljenduma hinnatõususe, mis väiksemaid kette ja poode ei taba.

c) Piirikaubanduse mõju ja meetme koormavus käibelanguste kontekstis

Plaanitavate müügipiirangutega kaasnevad investeeringud ja kulutused on eriti koormavad olukorras, kus hoogustunud piirikaubanduse tõttu on alkoholi müügi mahud tugevas languses. Jõuluperioodi ostud näitasid, et alkoholi piirikaubanduse efekt Lätiga ainult süveneb - inimesed teevad suured alkoholiostud Lätist, mis annab märkimisväärselt tunda ka Tartus ja Pärnus. Kaupmeeste Liidu liikmete Coop Eesti, Maxima Eesti, Prisma Peremarketi, Rimi Eesti ja Selver ASi müügistatistika kohaselt on 2016. a oluliselt langenud nii kange kui lahja alkoholi müügi mahud. Langus on olnud kõige suurem Valga-, Võru- ja Põlvamaal (lahja alkohol ca -20%, kange ca -35-50%). **Arvestades ülisuuri ja kiireid langusi alkoholi müügitulus ja käivetes, on investeeringute tegemise kohustus vaheseintesse põhjendamatult koormav**. Paratamatult oleks need ülisuured kulud vaja üle kanda toidu- ja esmatarbekaupade hinnatõusule, mis võib viia piirkondlike hinnaerinevusteni Lõuna- ja Põhja Eesti toidukaupade vahel.

Lõuna-Eesti väikeasulates asuvad kauplused on tänava koos alkoholimüügi vähenemisega kaotanud ka teiste kaupade müügi, kuna koos alkoholiga tuuakse kaugemalt ka muu tarvilik. 77% eelmisel aastal Lätist alkoholi ostnutest ostsid kaasa ka muid kaupu, eelkõige toitu.

Rõhutame, et paljud kauplused võimaldavad väiksemates piirkondades lisaks toidu- ja esmatarbekaupadele ka posti-, sularaha- ja palju muid teenuseid. Hiljuti lisandunud alkoholi vaheseinte ehitamise nõue toob kaasa lisaks vähenenud käibe veelgi suuremad kulutused. Selliste kaupluste jätkusuutlikkus on juba täna mitmetes piirkondades küsimärgi all ning planeeritud seadusemuudatused suurendavad problemaatiliste kaupluste arvu veelgi.

Kaubandussektori positiivne programm alkoholikahjude vähendamiseks

Kinnitame, et meie kõigi ühine huvi on eestimaalaste tervise paranemine. Nagu riiklik statistika kinnitab, oli juba 2015. aastal alkoholitarbimine 8,7 liitrit absoluutalkoholi elaniku kohta. Alkoholipoliitika Rohelise Raamatuga seatud eesmärk on 8 liitrit absoluutalkoholi elaniku kohta ja numbreid vaadates on selge, et kui piirikaubandust Lätiga ja sellest tulenevat tarbimise efekti tekkinud ei oleks, saanuks see eesmärk juba 2016. aastal saavutatud. Eestis on alkoholitarbimine järjepidevas languses ning üldnimetatud eesmärk saab kindlasti täidetud (ning ületatud) ka ebaproportsionaalseid piiranguid rakendamata.

Kindlasti on paranenud tarbimisnäitajate taga ka vähemalt osaliselt tegevused, mida kaupmehed eneseregulatsiooni korras ette on võtnud. Nende hulka kuulub alkoholimüügi juhend, mille töötasime välja hea tavana koostöös riigiasutustega, s.h. Sotsiaalministeerium ja TAI (vt <http://kaupmeesteliit.ee/juhendid-ja-seadused/juhendid/alkoholimuugi-juhend/>). Lisaks sellele on kaupmehed omal algatusel võtnud ette terve hulga samme, millest mõned näited on sellised:

Coop Eesti

- on hakatud TAI poolt välja töötatud alkoholiühikute infot lisama tooteetikettidele, et tarbija suudaks jälgida kas ta on ohustava tarbimise piiri ületanud (Meestele on soovituslik mitte üle 4 ja naistele mitte üle 3 ühiku alkoholi päevas)
- liitumine programmiga “Kui võtad, võta vett vahele!”
- toetatakse palju erinevaid spordi- ja vabaajaprogramme või algatatakse uusi programme, mille abil soovitakse juba järgneva paari aasta jooksul saada vähemalt 100 000 täiendavat inimest tervise parandamise eesmärgil liikuma
- pidev kaubandustöötajate koolitamine, mis aitab vähendada alkoholi müümist alaealistele või alkoholijoobes inimestele

Selver

- Koostöös Tervise Arengu Instituudiga (TAI) jagatakse alkoholikalkulaatoreid, mille abil on võimalik mõõta kui palju absoluutset alkoholi sisaldavad erinevad joogid.
- Erinevad teavituskampaaniad: „Kui võtad, võta vett vahele“, „Vali limps või vesi“ – (Teavitused noortele, et valitaks alkoholvaba õlle või siidri asemel sobivam jook), Maanteeameti korraldatud kampaaniad jne.
- Spordi- ja tervise-edenduse toetamine: Eesti Linnajooksude ja Selver Tallinna võrkpalliklubi suurtoetaja, jäähokiklubi Tornaado, FC Flora toetaja, oma töötajatele Selveri Spordiklubi ja rohkelt väiksemate sportlikkust edendavate ettevõtmiste toetus, eriti noorte seas.
- Teavitustöö klientide hulgas, koolitused töötajatele, enda vahenditest testostude korraldamine müüjate kontrollimiseks

Rimi

- 2012. aastal lansseeris Rimi terviseprogrammi „Sinu tervise heaks“. Programmi raames korraldatakse vähemalt kaks tervislikku elustiili propageerivat kampaaniat aastas. Viimased kolm aastat on tervisekampaaniad võtnud fookusesse muuhulgas alkoholi vastutustundliku tarbimise ja müügi.
- Teavitustöö klientide hulgas, koolitused töötajatele, enda vahenditest testostude korraldamine müüjate kontrollimiseks läbi formaalsete projektide: „Alkoholi ja sigarettide müük on vastutus“ ning „Rimi ei müü alkoholi joobes inimesele“. Mõlema projektiga käib kaasas ulatuslik ja järjepidev selgitustöö nii sisekanalites aga ka avalikkusele.
- Ümarlaudade korraldamine koos erinevate osapooltega (Politsei, TAI; Terve Eesti, Kaupmeeste Liit jms.), mille eesmärk oli leida partnereid ning kaasamõtlejaid.

Prisma

- Juba ehitatud vaheseinad, mis eristavad alkohoolsed tooted selgelt mittealkohoolsetest toodetest. Seinte ehitamise järel alkoholi müük muuseas langenud ei ole.
- Järjepidevad koolitused kaubandustöötajatele, vältimaks alkoholi müümist alaealistele ja alkoholijoobes inimestele.
- Liitumine programmiga “Kui võtad, võta vett vahele!”
- Kassassüsteem, mis tuletab müüjatele meelde vajadust küsida isikut tõendavat dokumenti iga kord kui kassast lüüakse läbi tubaka- või alkoholitoode.

Maxima Eesti

- Tagamaks kehtivate alkoholimüügi reeglite täitmist on loodud koolitusprogramm, mille raames koostöös asjatundjatega järjepidevalt selgitatakse reegleid töötajatele ja õpetatakse neid täitma, ning kontrollmehhanismina on käivitatud testostude süsteem;
- Alkohoolsed joogid on paigutatud eraldi osakondadesse ning toodete juures tuuakse välja nende tarbimise mõju;
- Korraldatakse töötajatele tervisepäevi, õppetipendiume, jagatakse praktilisi juhiseid ja infomaterjale suhtumise ja seeläbi tarbimisharjumuste muutmiseks.

Enamik jaekette on lisaks ülaltoodule lõpetatud kauplustes kellaajast tulenevad õhtused alkoholimüügi lõpetamise teavitused, lõpetanud alkoholi sisaldavate kommodite müügi alaealistele ning alkoholivabade siidrite ja õllede müügi alaealistele, lõpetanud alkoholi eest boonuspunktide andmise püsikliendiprogrammides. Toetatakse erinevaid spordi-ja vabaajaveetmise võimalusi.

Jätkame vastutustundlikku müüki ja tarbimist edendava tööga ka lähiaastatel ja oleme veendunud, et Alkoholipoliitika Rohelise Raamatu eesmärgid saavutatakse selliste projektidega niigi- mitte seinte ehitamise, vaid suhtumise muutmisega.

Kaupmeeste Liidu ettepanekud

Kaupmeeste Liit **toetab lähenemist, et alkohol paigutatakse kauplustes muudest kaupadest selgelt eraldi**, nagu eelnõu samuti sätestab. Arvestades asjaolu, et alkoholitarbimise taseme eesmärk (millega seaduse muutmist põhjendatakse), 8 liitrit absoluutalkoholi elaniku kohta, saavutatakse tõenäoliselt juba enne seaduse jõustumist, ei ole nii ebaoproportsionaalse, kuluka ja tõendamata mõjuga meetme kehtestamine põhjendatud. Seda enam, et juba on tehtud ja tehakse ka **edaspidi rohkelt investeringuid tagamaks alkoholikahjude vähenemine vähem turgu ja konkurentsi rikkuvate meetmetega**. Oleme enda sektori pingutused ja tegevused ülalpool kirjeldanud.

Aasta eest tegid Kaupmeeste Liidu liikmed minister Ossinovskile ettepaneku koostöök, et luua parimate sõltumatute rahvusvaheliste ekspertide abil rahva tervist igakülgset edendav programm, mis võtaks aluseks maailma parimaid praktikaid ja ka ebaõnnestumised. Paraku teatas minister Ossinovski toona vastuseks, et tal puudub huvi selliste koostööprogrammide järele. **Oleme omalt poolt endiselt valmis sellisesse teadmuspõhisesse lähenemisse panustama**, sealhulgas rahaliselt. Meile on oluline, et riik ei läheks sellise praktika teed, kus poliitikatel puudub mõjuanalüüs, kus meetmed ei ole konkreetset eesmärgistatud ja nende mõju mõõdetav. Rääkimata sellest, et Sotsiaalministeerium ei ole analüüsinud ühtegi meetet eraldi, et aru saada, mida üks või teine ettepanek endaga tegelikult kaasa toob.

Paneme Peaministrile ette kohtumise Kaupmeeste esindajatega, et eelnõud ning sellega seonduvaid probleeme detailsemalt arutada.

Lugupidamisega,

Vaido Padumäe
Rimi Eesti Food AS
Tegevdirektor
(allkirjastatud digitaalselt)

Jaanus Vihand
Coop Eesti Keskühistu
Juhatuse esimees
(allkirjastatud digitaalselt)

Janne Lihavainen
Prisma Peremarket AS
Tegevdirektor
(allkirjastatud digitaalselt)

Kristi Lomp
Selver AS
Juhatuse liige
(allkirjastatud digitaalselt)

Vygintas Šapokas
Maxima Eesti OÜ
Peadirektor
(allkirjastatud digitaalselt)

Nele Peil
Eesti Kaupmeeste Liit
Tegevjuht
(allkirjastatud digitaalselt)
56 634 434 nele.peil@kaupmeesteliit.ee